

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея
Науковий вісник
збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 129 (№ 2)

Київ – 2018

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 27 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідчення про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 9 від 25 січня 2018 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 18.02.25 від 25 січня 2018 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Італія)

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Азопан В. Г.,
д-р філос. наук, ст. н. с. (Україна, Київ)
Кавалюк О. П., д-р філос. наук, ст. н. с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халюк В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук,
проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленюк А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Костенюк В. Ф., д-р іст. наук, проф.,
член – кор. НАН України (Україна, Київ)
Маразашин Р., д-р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Махалюченко М. І., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України (Україна, Київ)
Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Скляренко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член – кор. НАН України
(Україна, Київ)
Степанюк М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

З історичних наук:
Войничівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробит І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Т. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мелга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Махалюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Сторобільська)

Слоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сухань О. О., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернига Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шанювалю Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Місюк А. С., д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
Баладук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронцова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимов Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жалалов В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Живко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кученко С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Михайличак А., д-р філос. наук, проф. (Польща, Познань)
Олійко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Спиринченко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещинський С. О., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тешляк С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Япанов С. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрущенко В. П., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрушайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент),
(Литва, Маріуполь)
Бабійка О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанюк К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варшар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Васильчук С. О., д-р політ. наук, доц. (Україна, Червоноє)
Войничівська В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванюк М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картушов О. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кібіна С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Ковалюченко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р філос. наук, проф. (Польща, Ченстохова)
Лавина С. В., д-р соціол. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаревич Л. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остащенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Ризаревич С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Степанюк М. Т., д-р філос. наук, проф. (Польща, Ченстохова)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – Вип. 129 (2). – 364 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

та за якою датою вони були переслані. Одночасно з цим потрібно повідомляти, в якому стані є оплата страхових зборів на день пожежі. Ліквідаційні документи необхідно надіслати в оригіналі» [4, арк. 8].

Цікавими є статистичні дані про особливості пожеж у Луганській окрузі з жовтня по грудень 1924 року. Так кількість пожеж через підпал у сільській місцевості – 27, у містах – 1; через необережність у селах – 4, у містах – 0; через несправні печі та димари у селах – 22, у містах – 2; з невідомих причин у селах – 34, у містах – 0 [4, арк. 3]. Подібні дані для Луганської округи характерні на весь період 1924–1925 років. Слід сказати, що, очевидно, протипожежна діяльність відбувалася більш ефективно в містах аніж в селах.

У період 1924–1925 року процеси державного протипожежного страхування на території Луганщини у складі УСРР відбувалися достатньо суперечливо. З одного боку держава сприяла зменшенню кількості пожеж шляхом введення обов'язкового страхування для населення, але з іншого боку через бюрократію та недосконалість державного апарату задані процеси проходили повільно та місцями не зовсім ефективно. У перспективі наших досліджень можливий розгляд питань протипожежної безпеки в Україні у 1930-х роках.

Список використаних джерел

1. Державний архів Луганської області. – ФР-469. – Оп.1. – Спр.15.
2. Там само. – Спр.1.
3. Там само. – Спр.13.
4. Там само. – Оп.2. – Спр.26.

References

1. Derzhavnyi arhiv Luganskoi' oblasti. – FR-469. – Op.1. – Spr.15.
2. Tam samo. – Spr.1.
3. Tam samo. – Spr.13.
4. Tam samo. – Op.2. – Spr.26.

Kharlamov M. I., Ph.D. (historical sciences), Associate Professor, Associate Professor of department of social and humanitarian disciplines of the National University of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), mike1982kharlamov@gmail.com

Tyurenko A. V., Ph.D. (psychological sciences), Associate Professor, the head of the faculty operational and rescue forces of the National University of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), for.nuczu@mnz.gov.ua

Oleinyuk D. V., lecturer–methodist of the faculty of civil protection of the National University of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), brightshore@ukr.net

State insurance against fire on the territory of Luhansk region in 1924–1925 (on materials of the State archive of Luhansk oblast)

The aim of the study is the consideration of the peculiarities of the insurance of public and private property on the territory of Donetsk province (which included most territory of the modern Luhansk region) from 1924 to 1925, over time, in 1925 the territory of the Luhansk district. In work use of problem – chronological and historical and systematic methods, which allow an objective approach to the consideration of this problem. This scientific exploration is based on the so far not examined the specific archival sources that are in the State archives of Luhansk region. The article analyzes the peculiarities of fire insurance on state property and property which belonged to individuals, the Main control state insurance of the USSR (Gosstrakh). Discusses some of the problems of the relationship of insurance agents, the public and the governmental administrative bodies of different levels in the sector of insurance of property from fires.

Keywords: insurance, fire, Gosstrakh, insurance agent, Donetsk region, Luhansk district.

УДК 633.34(091):001.89(477)«19»

Муханов В. М.,
кандидат історичних наук, ст. викладач
кафедри історії України та філософії,
Вінницький національний аграрний університет
(Україна, Вінниця), muhan2004@ukr.net

Вивчення культурної сої у науково-дослідних установах УРСР в 20–30-х рр. ХХ ст.

Мета статті полягає у комплексному науково-історичному аналізі результатів роботи з сортопробування, селекції та агротехніки вирощування культурної сої, проведеної у провідних наукових аграрних інституціях УРСР в 20–30-х рр. ХХ ст.

В процесі дослідження було використано архівно-літературні методи: хронологічно-історичного і системного аналізу та спеціальні методи історичного дослідження – аналіз нормативно-правових та архівних документів.

В результаті комплексного дослідження встановлено, що у 1920–1941 рр. в УРСР сформувалися такі науково-дослідні науково-дослідні інститути до сої. Основна мета – розв'язати білкову проблему в сільській господарстві і агропромисловості. В цей період були створені такі дослідницькі центри сої на Харківській, Криворізькій, Вінницькій, Дніпропетровській, Одеській, Вінницькій та інших дослідних станціях УРСР, розроблено сортопробування культури, апробовувалася нові технології вирощування сої на великій масі для порівняння та порівняння цілей.

Ключові слова: соя, сортопробування, селекція, дослідні станції.

Проблема науково-історичного аналізу результатів роботи з сортопробування, селекції та агротехніки вирощування культурної сої в Україні у першій третині ХХ ст. у вітчизняній науковій літературі та періодичі комплексно не досліджена. Окремі аспекти, що стосуються проблем вирощування сої в УРСР на окремих ділянках науково-дослідних інституцій, висвітлюються у працях В. Б. Сікена [1], С. А. Красовського [2], А. О. Бабича [3] та інших. Проте, спеціальних окремих досліджень, що дозволили б відстежити, проаналізувати та систематизувати перші результати системної наукової роботи з селекції та вирощування сої в мережі українських науково-дослідних установ не проводилося. Задання цієї статті полягає у проведенні комплексного науково-історичного аналізу результатів роботи з сортопробування, селекції та агротехніки вирощування культурної сої у провідних наукових аграрних інституціях УРСР в 20–30-х рр. ХХ ст.

З 20-х рр. ХХ ст. в УРСР розпочинаються поглиблені наукові дослідження культурної сої. Необхідність дослідження та апробації іноземних сортів цієї культури обґрунтовувалася необхідністю розв'язання білкової проблеми в харчовій промисловості і кормовиробництві.

Одним з перших центрів науково-дослідної роботи з культурою в УРСР став Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут, на базі якого вивчалася морфологія культури, вплив способів та строків посіву сої на урожайність. Детальний опис цих досліджень міститься у наукових звітах про роботу інституту за 1923–1925 рр., написаних М. Ардагєєвим. Так, за спостереженням дослідника, соя давала урожай до 136 пудів із десятини. За наявності сприятливих ринкових умов та стабільного попиту, культура мала великі перспективи для завоювання відповідного місця у посівах, адже дозрівала, забезпечувала добрі врожаї. В цьому ж інституті С. А. Плойко (1927) проводив перші в Україні досліди по заміні молока соєю при годівлі поросят [3].

Планове сортопробування сої розпочалося на українських дослідних ділянках в 1926–27 рр. Основне завдання селекції – виведення сортів із сталими високими врожаєми, з високою товарною якістю зерна.

Одними з піонерів селекційної роботи з соєю стали дослідники Київської крайової сільськогосподарської станції. Саме ця науково-дослідна установа в 1926 р. проводила збір зразків зернобобових по всій Україні. Робота з культурою проводилася в лабораторії та дослідних полях у Києві та Білій Церкві (на 12 дослідних полях колгоспів та радгоспів).

В 1928 р. Київська дослідна станція провела експедиційне обстеження сортового складу в Тульчинському, Вінницькому, Могилівському та Бердичівському округах (всього в 12 адміністративних районах).

В 1928–29 рр. за завданням Наркомзему УССР, Укрсорстлітка провела обстеження сортового складу зернобобових по всій території України. Матеріал обстеження (близько 1500 зразків) передано до відділу селекції Київської станції для сортоочищення та використання для практичної селекції. Варто відзначити, що саме на землях станції на 1930 р. було зосереджено 90% всієї площі на Україні під зернобобовими культурами [6].

В 1926–1929 рр. почалося інтенсивне впробування місцевих і іноземних сортозразків сої на Харківській (тепер Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва), Дніпропетровській, Полтавській, Київській, Дніпропетровській, Уманській, Одеській, Херсонській, Чорторійській, П'ятихатській, Носівській, Аджарській, Вознесенській, Молдавській, Артемівській дослідних станціях. Вже тоді результати цих досліджень повністю підтвердили висновок про реальні можливості вирощування сої в Україні [6, с. 6].

В 1926–1930 рр. вперше було розпочато планове інтенсивне сортопробування місцевих та іноземних сортозразків сої на Харківській (тепер Інститут рослинництва НААН ім. В. Я. Юр'єва, м. Харків), Дніпропетровській (м. Стенькино, м. Харків), Дніпропетровській (м. Стенькино, м. Харків), Київській (м. Біла Церква, Київська обл.), Сумській (м. Суми), Одеській (м. Одеса), Херсонській (м. Херсон), Чорторійській (с. Нова Чорторія, Житомирська обл.), П'ятихатській (м. П'ятихатка, Дніпропетровська обл.), Носівській (м. Носівка, Чернігівська обл.), Вознесенській (м. Вознесенськ, Миколаївська обл.), Молдавській (с. Жеребкове, Одеська обл.), Артемівській (м. Артемівськ, Донецька обл.) дослідних станціях; Маслово-сільському інституту селекції та насінництва (пнт. Козин, Київська область), фіто-селекційній станції «Чайлю» (смт. Асканія-Нова, Херсонська область), мережі сортодослідницьких станцій СІУ Цукортресту та в інших науково-дослідних установах УСРР [6, с. 5]. Основним завданням селекції того періоду було виведення сортів із сталими високими врожаєми та з високою товарною якістю зерна. Результати цих досліджень повністю підтвердили висновок про реальні можливості промислового вирощування сої на території більшості регіонів України [3, с. 26].

Одними з піонерів селекційної роботи з соєю стали дослідники Київської крайової сільськогосподарської станції [6, с. 6]. Саме ця науково-дослідна установа в 1926 р. проводила збір зразків зернобобових по всій

Україні. Робота з культурою проводилася в лабораторії та дослідних полях у Києві та Білій Церкві (на 12 дослідних полях колгоспів та радгоспів).

У 1928 р. Київська дослідна станція провела експедиційне обстеження сортового складу сої в Тульчинському, Вінницькому, Могилівському та Бердичівському округах (всього в 12 адміністративних районах) [там само].

Полтавська сільськогосподарська дослідна станція розпочала роботу з соєю ще в 1926 р., проте через брак коштів, не змогла розгорнути широку дослідну діяльність. В 1927 р. вивчали 6 сортозразків сої, які забезпечили таку урожайність: Староукраїнська – 14 ц/га, Харківська 62 – 11, Харківська 111 – 13, Харківська 118–11, Харківська 199 – 15, Харківська 1996 – 13 ц/га [8, с. 182].

У 1927 р. на полях Полтавського сільськогосподарського політехнікуму (зараз Аграрно-економічний коледж Полтавської державної аграрної академії) П. П. Бордаковим була висіяна колекція сої з 19 номерів, за якими вели фенологічні спостереження. Були вибрані два напрями селекції: харчовий і олійний. Олійний напрям, в свою чергу, ділився на дві частини: перша – селекція на одержання олії для лакофарбової промисловості; друга – селекція на смакові якості олії. Одночасно був проведений добір на скоростиглість і урожайність. Він надавав велике значення селекції цієї культури. Наявність у сої великої кількості сортів, слугувало за підґрунтя для одержання позитивних результатів у селекційній роботі.

На Красноградській сортодільниці (Полтавська область) селекційну роботу з соєю було розпочато в 1934 році. Вже в 1938 р. на державне сортопробування було передано 5 сортів сої гібридного походження: Київка, Норма, Правда, Праця, Київка, вивчення яких було перерване в 1941 р. Високий врожай продемонстрував сорт Харківська 111. Так в період між 1938–1940 рр. середній врожай цього сорту становив 10,1 ц/га, з коливаннями від 7 до 18 ц/га. Найвищі врожаї (18 ц/га) вирощено на Красноградській сортодільниці з 1940 р. по середньоранніх і ранніх сортах – Харківська 111, Правда, Харківська 149 та Праця [3].

Сорт сої Київка, створений дослідницьким колективом Красноградської дослідної станції, вирізнявся рекордною скоростиглістю, вегетаційний період його становив 78–82 дні. Вивчення цих сортів у 1941 р. припинили у зв'язку з розгортанням бойових дій. Частина селекційного матеріалу було евакуйовано в м. Саратов (Росія), частину – вивезено до Німеччини, інша – частково збереглась, решта – загинула.

Активну роботу з сортопробування проводили й в Харківській області. Історія лабораторії селекції сої в Харкові розпочалася у 1926 р. під керівництвом П. П. Бордакова. На першому етапі селекція велася методом масового і індивідуального добору із місцевих популяцій і іноземних сортів. У 1928 р. був створений та переданий до Державного сортопробування сорт сої під назвою «Староукраїнська», який в 1933 р. був районований в Україні і знаходився у сільськогосподарському виробництві до 1964 р. За період з 1928 до 1936 року до Державного сортопробування було передано 14 сортів сої української селекції. В період 1928–1930 рр. проводилася активна дослідна

робота також з сортами іноземної селекції: Харбінська 199, Харбінська 111 та Харбінська 231. Внаслідок наполегливої дослідницької роботи в цей період вдалося отримувати середні врожаї в 13–15 ц/га.

На Дніпропетровській сільськогосподарській дослідній станції активну науково-дослідницьку роботу з культурою розпочато 1928 р. До вивчення було залучено 10 сортів сої, які забезпечили таку урожайність: Харбінська 116–17 ц/га, Мандарин – 16, Харбінська 269 – 15, Харбінська 118 – 15, Честнуг – 15, Харбінська 111 – 15, Харбінська 231а – 15, №276 – 15, Гулжулінська – 15, Хабаровська – 14 ц/га. В посушливому 1930 р. сорт сої Ілліні забезпечив урожайність 14 ц/га.

На Херсонській сільськогосподарській дослідній станції в 1927–28 рр. було проведено 9 дослідів з чорною соєю (№231, 118, 111). Всі досліді проводилися по селекційних господарствах [5, с. 71].

В 1928 р. досліді з соєю тривали на ділянках Одеської крайової сільськогосподарської станції. Зокрема, в звіті річного відділу Одеської крайової сільськогосподарської дослідної станції за 1927–28 рр. містяться відомості про роботу із соєю. Збирали від 15 до 150 кг насіння з 1 га [7, с. 36].

В 1929 р. у Васильківському районі на Дніпропетровщині створили господарство по вирощуванню сої, до якого увійшли села Маньківка, Красна, Зоря, Шевкіне, Точка, маєток Шпренгеля. Вирощуванням сої займалися тоді і в селі Павлівка.

У 1929 р. проводилося сортопробування сої на дослідному полі Вінницької сільськогосподарської дослідної станції, серед яких соя Безенчуцька дозріла й забезпечила урожайність 8,3 ц/га. Інші сорти не дозріли, а їхня урожайність була низькою. Тоді вивчали норми висіву насіння з 29 до 90 кг/га, яке незначно збільшило урожайність з 3,5 до 4,5 ц/га. За однакової норми висіву (90 кг/га) при різній площі живлення рослини одержали подібну урожайність (на 1 ц/га). В 1930 р. досліді по сортопробуванню сої було продовжено (Левницький М. О., Рабинович Я. Л., 1930). Той факт, що окремі сорти сої на Поділлі дозріли, свідчить про наявність сортів і можливість вирощування її в цьому регіоні, необхідність виведення сортів, адаптованих до місцевих умов.

На Поділлі, на Немерчанській дослідно-селекційній станції (Вінницька область), селекційну роботу з соєю було продовжено у період з 1929 р. по 1941 р. Тоді завданням селекції було виведення сортів з високою і стійкою урожайністю в умовах Придністров'я, з високим вмістом жиру, стійких проти шкідників, скоростиглих, надійно дозрівачих, придатних для зайняття парів, механізованого збирання, переробки в олійній промисловості. Вихідним матеріалом для селекції сої стали зразки насіння з Білоцерківської станції – 32 номери, Дніпропетровської сільськогосподарської станції – 80, Всесоюзного інституту прикладної ботаніки – 12, а також сорти, надіслані для посіву в сортопробуванні, кількістю 24 номерів. Із одержаного набору після попереднього сортопробування в колекційному розсадинку для насінництва були використані соя Староукраїнська, соя ВТН, Жовта з білим рубчиком, Крушуня 9/3, Мінська, Мандарин, Харбінська 090, Харбінська 111 і Харбінська 199в [3].

В результаті роботи із сортоматеріалом, дослідники Немерчанської станції підтвердили сприятливі для вирощування сої природно-кліматичні умови подільського регіону. В результаті п'ятирічної роботи виділилися порівняно швидкозрілі та урожайні сорти. Деякі з виведених ліній були висіяні в 1932 р. У третьому порівняльному випробуванні вони дозріли до повної стиглості і забезпечили урожай насіння від 17,4 до 21,1 ц/га. В 1933 р. внаслідок несприятливих кліматичних умов дозрівання сої дуже затрималося (повна стиглість відмічена для різних сортів від 6 жовтня до 19 жовтня). Одночасно цього року вивчалися агротехнічні прийоми вирощування її високого урожаю. В 1934 р. селекційних робіт з соєю не проводилося, були висіяні виведені на Немерчанській дослідно-селекційній станції 16 кращих ліній сої, які збереглися з урожаю 1930 і 1933 рр.

З метою популяризації культури, підсумовуючи початковий етап селекційної та дослідної роботи з соєю, у 1930 р. у Вінниці П. П. Бордава опублікував брошуру «Соя як корм для тварин», накладом в 10 тис. екземплярів, в якій він писав: «За декілька років соя стане звичайнісінькою українською рослиною, як пшениця, овес, ячмінь та інші польові культури. Введення її в господарство дасть велику користь людям. Соя є однією з найкорисніших культурних рослин і її треба сіяти якнайбільше».

У 1935 р. на Немерчанську державну селекційну станцію було передано увесь селекційний матеріал по сої з Харківської дослідної станції. До 1938 р. селекція тут проводилася аналітичним методом, доборами, з 1938 р. – методом гібридизації. В 1941 р. на сортодільницях випробувалися сорти цієї станції Немерчанська 029 і Немерчанська 031. Однак у період війни селекційну роботу тут було зупинено.

На Білоцерківській сортодільниці в 1932 р. випробували 9 сортів, які дали врожаї від 13,1 до 20,4 ц/га, а в 1934 р. – від 9,2 до 15,0 ц/га. Врожаї сої на Миронівській і Київській сільськогосподарських дослідних станціях ще в 1928–1930 рр. становили 11–12 ц/га.

Таким чином, з 1930–1941 рр. спостерігається поживлення наукового-дослідного інтересу до культури сої на дослідних ділянках УРСР. Зокрема, в цей період було відновлено дослідження із селекції на Харківській, Немерчанській, Горській та інших дослідних станціях, розширено сортопробування культури, впроваджувалися нові технології переробки насіння та зеленої маси для кормових та харчових цілей. певним підсумком у роботі з культурою у довоєнному періоді слід вважати конференцію з технології вирощування сої, проведену при ЦНДІ СОЯ у 1941 р.

Проте, незважаючи на серйозні успіхи у роботі із соєю, спостерігалася брак сортоматеріалів, адаптованих до місцевих регіонів виробництва. Невідповідність матеріально-технічної бази для роботи з культурою не дозволяла спійно продовжувати дослідну діяльність щодо виведення вітчизняних сортів. До гальмівних факторів, що перешкождали поширенню сої, додавалася й відсутність широкої поінформованості місцевого населення щодо можливостей господарського використання та перспектив її промислового вирощування. Остаточно науково-дослідну діяльність в усіх регіонах УРСР було припинено в зв'язку з початком бойових дій влітку 1941 р.

Список використаних джерел

1. Енкен В. В. Соја. – М.: Сельхозгиз, 1959. – 298 с.
2. Красовский С. А. Соја и ее сорта (По данным государственного сортоиспытания за 1927–35 гг.). – Л., 1937. – 103 с.
3. Бабич А. О. Селекція і розширення виробництва сої в Україні. – Вінниця, 2008. – 216 с.
4. Центр. держ. архів вищих органів влади та управи. Україна у Києві. – Ф.27. (Народний комісаріат земельних справ Української РСР). – Оп.9. – Спр.595. – Стр. С.9. (Доповідні записки, звіти та листування про проведення сільськогосподарських дослідів. 6 січ. 1928 р. – 3 груд. 1928 р.). – 130 арк.
5. Там само. – Спр.485. (Відомості і листування про роботу дослідних установ. Січ. 1929 р. – квіт. 1929 р.). – 130 арк.
6. Там само. – Оп.11. – Спр.1469. (Плани, програми і інші матеріали в справі організації дослідної роботи та реконструкції сільського господарства. 27 груд. 1929 р. – 10 лип. 1930 р.).
7. Там само. – Оп.10. – Спр.439. (Звіти, інструкції та інші матеріали про роботу сільськогосподарських наукових установ. 8 січ. 1929 р. – 2 лют. 1930 р.).
8. Там само. – Оп.9. – Спр.254. (Плани, кошториси та інші матеріали про науково-аграрну роботу. 17 лип. 1928 р. – 5 груд. 1928 р.). – 243 арк.

References

1. Enken V. V. Soja. – M.: Sel'hozgiz, 1959. – 298 s.
2. Krasovskij S. A. Soja i ee sorta (Po dannym gosudarstvennogo sortoispytaniya za 1927–35 gg.). – L., 1937. – 103 s.
3. Babych A. O. Selekcija i rozshirenija vyrobnytstva soj v Ukraїni. – Vinnyca, 2008. – 216 s.
4. Centr. derzh. arhiv vyshykh organiv vlady ta uprav. Ukraїny u Kyjevi. – F.27. (Narodnyj komisariat zemel'nykh sprav Ukraїns'koї RSR). – Op.9. – Spr.595. – Str. S.9. (Dopovidni zapysky, zvyty ta lystuvannja pro provedennja sil'skogospodars'kyh doslidiv. 6 sich. 1928 r. – 3 grud. 1928 r.). – 130 ark.
5. Tam samo. – Spr.485. (Vidomosti i lystuvannja pro robotu doslidnyh ustanov. Sich. 1929 r. – kvit. 1929 r.). – 130 ark.
6. Tam samo. – Op.11. – Spr.1469. (Plany, programy i inshi materialy v spravі organizacii' doslidnoj' roboty ta rekonstrukcii' sil's'kogo gospodarstva. 27 grud. 1929 r. – 10 lyp. 1930 r.).
7. Tam samo. – Op.10. – Spr.439. (Zvity, instrukcii' ta inshi materialy pro robotu sil's'kogospodars'kyh naukovykh ustanov. 8 sich. 1929 r. – 2 lju. 1930 r.).
8. Tam samo. – Op.9. – Spr.254. (Plany, koshtoeys ta inshi materialy pro naukovo-agrokol'turnu robotu. 17 lyp. 1928 r. – 5 grud. 1928 r.). – 243 ark.

Makhezer V. N., Ph.D. in History, Senior Lecturer, Department of History of Ukraine and Philosophy of Vinnytsia National Agrarian University (Ukraine, Vinnytsia), makhezer2004@ukr.net

Study of Cultural Soybeans in Research Institutions of the USSR in the 20–30's of the 20th Century

The purpose of the paper is to carry out a comprehensive scientific and historical analysis of the results of the variety testing, selection and cultivation of cultivated soybeans in the leading scientific agrarian institutions of the USSR in the 20–30's of the 20th century.

In the course of the research the general scientific methods were used: comparative-historical and system analysis and special methods of historical research – analysis of normative-legal and archival documents.

As a result of the research, it was found that in the 1920–1941 transition to the Ukrainian SSR there was a significant revival of scientific and research interest in soybeans. The main goal – the solution of the protein problem in the food industry and fodder production. During this period a cycle of research on soybean selection was introduced in Khar'kov, Krasnodar, Nomenchansk, Dnipropetrovsk, Odessa, Ivankiv and other research stations of the Ukrainian SSR, cultivars were expanded and new technologies for the processing of seeds and green mass for feed and food purposes were introduced.

Keywords: soybean, variety testing, breeding, experimental area.

УДК 94(477)«1937–38»

Мельничук І. А.,

доктор історичних наук, завідувач кафедри суспільних наук, Житомирський національний агрокологічний університет (Україна, Житомир), kafedra_ppk@ukr.net

Суліменко О. Г.,

кандидат історичних наук, доцент, Житомирський національний агрокологічний університет (Україна, Житомир), kafedra_ppk@ukr.net

**ОПЕРАТИВНИЙ НАКАЗ НКВС №00439 1937 р.
ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ НІМЕЦЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Дослідження терору надії від час однієї з найбільш жорстоких періодів в історії української Волині-Житомирщини – масові репресії та сфобілізовані радянськими НКВС німецькоукраїнцями. Вперше публікуються систематизовані дані щодо кількості репресованих, дані виконали окремі та їх характеру. Розглядається питання, що в період репресій 1937–38 рр. ставилися перед ними з боку німецькоукраїнців, а також як проявлялися наслідки.

Ключові слова: Житомирщина, репресії, терор, «Великий терор».

Друга половина 30–х – середина 40–х років ХХ ст. є однією з найдраматичніших сторінок в історії народів СРСР, у тому числі німців, адже на цей період припали масштабні і трагічні події загальнолюдського масштабу: «великий терор» та Друга світова війна, внаслідок яких загинули десятки мільйонів людей. Пік репресій в Житомирській області, як і в цілому по Радянському Союзу, припадає на другу половину 1937–го та 1938 рр.

Значимно, що проблематика радянських репресій на Волині досить предметно досліджена українськими науковцями: відомими є як окремі праці (Ю. М. Поліщук, О. Г. Суліменко [1]; М. С. Лутай [2]; С. І. Жилко [3] та ін.), так і представницькі форуми [4]. Однак ґрунтовних розвідок щодо репресованого під час «Великого терору» німецького населення в українській історіографії обмаль.

Створена у вересні 1937 року Житомирська область відразу ж стала об'єктом масових репресій, адже вона була прикордонною і тут було розміщено велику кількість військових частин та підрозділів, які, на думку НКВС, приваблювали шпигунів.

Як і в інших регіонах СРСР, доля більшості заарештованих вирішувалася позасудовими органами – особливими нарадами, комісіями у складі Наркома внутрішніх справ і Прокурора СРСР, «трійками» при обласних управліннях НКВС у складі начальника управління, секретаря обкому КП(б)У, прокурора області. Були встановлені «ліміти» на кількість репресованих по категоріях. Перша категорія – розгляд справи на «трійках» і вирок – розстріл (ВМП); друга категорія – арешт і ув'язнення на 8–10 років до виправно-трудових таборів (ВТТ).

«Трійка» при управлінні НК Житомирської області була створена в жовтні 1937 р. й активно працювала до травня 1938 р. За цей час було проведено 50 засідань, в ході яких розглянуто 3761 справа, по якій пройшло 6358 чол., з них – 3931 чол. було засуджено до вищої міри покарання. В період з вересня 1938р. по листопад було проведено 13 засідань, на яких проходило 4203 чол., з них – 4175 були засуджені до ВМП. «Ворогів» народу вишукували в усіх сферах суспільно-політичного життя.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Локатир Н. М. Постаць Миколи Шляквіча у історіографіі	7
Салата Г. В., Висок Л. Д. Проскурівка (1858–1926 рр.) в архітектурний компонент проектування міста	10
Ластовський В. В. Середня Подніпров'я в міжнародних відносинах сер. XVI ст.: іспанський слід	13
Варганюк С. Замаскований характер другої хвилі агресії радянської Росії проти України на межі 1918–1919 років	16
Малець О. О. Зовнішньополітична діяльність УСДРП у 20-х рр. XX ст.	19
Сніциний А. Ц. Українська політична еліта та національна ідея (початок XX століття)	24
Харламов М. І., Титаренко А. В., Олейник Д. В. Державне страхування від пожег на території Луганщини у 1924–1925 роках (на матеріалах Державного архіву Луганської області)	27
Музанов В. М. Виявлення культурної сої у науково-дослідних установах УРСР в 20–30-х рр. XX ст.	29
Мельничук І. А., Суліменко О. Г. Оперативний наказ НКВС №00439/1937 р. та його наслідки для німецького населення Житомирщини	32
Терентьєв М. Участь селян у наданні допомоги радянським воїнам на окупованій території України в 1941–1944 рр.	36
Лукаченко О. В. Его-документи про життя студентів Полтавського педінституту впродовж німецько-радянської війни (1940)	46
Котик Ю. В. Особливості оплодуння колгоспів в УРСР у 1945–1953 рр.	48
Каганов Ю. О. Інкомісіяна молодь в УРСР 1950–1970-х рр. як вивік «ідеологічної єдності» радянського суспільства	50
Подобод О. А. Українські театр і балет у півночній Західній Німеччині	55
Туранський М. О. Культурна експансія Росії Автономній Республіці Кримі наприкінці XX – на початку XXI ст.	61
Шульк С. О. Роль бібліотек у подоланні інформаційної нерівності: історичний аспект	66
Костюк Д. С. Націоналізм та громадянське суспільство: історичні аспекти і проблемні аспекти	70
Ількович В. М. Основні напрями діяльності Спілки поляків України у 1991–2016 роках на прикладі Житомирської обласної організації	74
Біловус Л. І. Українськомовна періодика США про роль української діаспори у поширенні інформації про Голодомор	77
Олійник О. М., Ліщайцева Н. В. Історіософія індустрії гостинності в Україні: нотатки до діалектики суспільного розвитку	81
Михайленко В. В., Брагусь І. В. Історичні передумови та перспективи розвитку геймдизайну в Україні	84
Піковська Т. В. Національні програми польських політичних партій в Першій Чехословацькій республіці (1918–1938)	86
Поспелов А. С., Яговекін А. С. Ефіопо-сомалійський конфлікт 1977–1978 років та роль в ньому великих держав	88
Чушак С. І. Функціонування Генерального штабу СРСР в роки Другої світової війни за матеріалами збірника «Русский Армия. Великая Отечественная»	92
Ботіва Т. С. Англо-французька «сердечна згода» за матеріалами російських часописів початку XX ст.	95
Агаєв Ш. Ш. Взаємостосунки Росії та Сефевидів в період Шаха Сефі (Василия Росії) Сефевидів в період Шаха Сефі	98
Алієва Л. Э. Военное сведание по поводу снятия осады Иревана (Військова нарада з приводу зняття облоги Іревана)	100
Амршахова С. Г. Соціально-групові различия і норми поведінки населення міста Сумгаїта в сімейно-бытовій сфері (Соціально-групові відмінності і норми поведінки населення міста Сумгаїта в сімейно-бытовій сфері)	104
Магеррамов С. Г. О состоянии сельского хозяйства Азербайджанской ССР в 1925–1927 гг. (Про стан сільського господарства Азербайджанської РСР у 1925–1927 рр.)	107
Махаммадлі Д. Г. Особенности развития библиотечно-информационной инфраструктуры Шеки-Загатальского экономического региона Азербайджанской Республики на современном этапе (Особливості розвитку бібліотечно-інформаційної інфраструктури Шеки-Загатальського економічного регіону Азербайджанської Республіки на сучасному етапі)	112
Мустафев А. Х. К Нагорно-Карабахскому и другим искусственно созданным региональным конфликтам в СССР (До Нагорно-Карабахського і інших штучно створених регіональних конфліктам в СРСР)	117
Гасинов Е. А. Сотрудничество в области культуры в азербайджано-германских отношениях (2006 год) (Співпраця в галузі культури в азербайджано-німецьких відносинах [2006 рік])	121
Набиев Б. Э. Оригинальность национального подхода геополитического становления и развития Азербайджана (Оригінальність національного підходу геополітичного становлення і розвитку Азербайджану)	123

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Гончаренко О. А. Філософія культури Богдана Навроцького	127
Гришківський Р. Р. Ідеал автентичності і політика визнання у філософії Чарльза Тейлора	130
Семикрас В. В. Методологічний плюралізм у філософсько-правовому вченні Богдана Кістяківського	135